

Кобетяк Т.Р.,
аспірант кафедри філософії та політології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖРЕЛІГІЙНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ

Завдяки своїм культурним, історичним та релігійним зв'язкам Україна здавна була частиною Європи. Процеси зближення яскраво простежуються навіть тисячоліття тому. При чому релігійна ситуація на території сучасної України завжди відігравала значну роль в цьому питанні, оскільки саме прийняття християнства у 988 році заклало фундамент для духовного та культурного об'єднання з Європою. Так, уже до 997 р. була заснована Київська Митрополія Константинопольського патріархату [6]. Шлюби між європейськими правлячими династіями та руськими князями ще більше посилювали ці зв'язки та робили Київську Русь вагомим складовим елементом європейської системи взаємовідносин.

Після монгольської навали частина території сучасної України увійшла до складу Великого князівства Литовського та Руського, а пізніше

Речі Посполитої, що забезпечило інтеграцію української еліти до європейського культурного та політичного простору. Берестейська унія 1596 року, котра стала причиною формування Греко-католицької церкви, вкотре підкреслила ключову роль релігії у євроінтеграційних процесах.

Від моменту створення Гетьманщини українська еліта неодноразово намагалась закріпити Україну в європейському політичному просторі, укладаючи різноманітні союзи з європейськими державами (зокрема, Союзний договір між гетьманом Мазепою, Карлом XII і Запорізькою Січчю). В часи національно-визвольних змагань XX століття також чітко прослідковувалось прагнення до зближення з Європою, оскільки саме підтримка європейських країн допомогла б становленню української державності.

При цьому повернення до європейського вектора стало одним із головних пріоритетів зовнішньої політики після здобуття незалежності. Особливо ці тенденції проглядаються після Революції гідності та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Країни Євросоюзу запровадили безвізовий режим для українців, Україна отримала статус кандидата на членство у ЄС, а 8 листопада 2023 року Єврокомісія офіційно рекомендувала почати переговори про вступ України.

Таким чином, євроінтеграційний вектор останніх років досить яскраво прослідковується, що підтверджується і відповідними настроями серед населення України. Так, згідно опитувань Центру Разумкова, станом на початок 2024 року понад 84% українців підтримують вступ до Євросоюзу [5], причому за останні роки ця частка постійно зростає.

Згідно з М. Вебером, релігія здатна затвердити й схвалити або, навпаки, засудити, окремі цілі та види діяльності економічних систем [4, с. 140]. Беззаперечно, релігійна ситуація впливає і на політичні настрої та соціальну єдність суспільства, особливо у періоди криз та конфліктів.

Говорячи про євроінтеграційні процеси та відношення до них вітчизняних релігійних організацій, то, згідно з результатами досліджень Інституту соціології НАН України, до вступу в Євросоюз позитивно ставляться 75,4% греко-католиків і 42,1% православних (цей показник вищий у прихильників УПЦ КП (59,7%) [2]. При цьому на хвилі піднесення зацікавленості у європейському векторі, лідери релігійних громад не стоять осторонь. Так, 30 вересня 2013 р. голови 10 Церков і релігійних організації України прийняли звернення до українського народу. Його зміст полягає в позитивній оцінці євроінтеграційних прагнень керівництва країни. З іншої сторони, у зверненні також наголошується, що «Україна обере для себе найкращий шлях розвитку через суспільну дискусію» [3, с. 165].

В той же час, ми можемо спостерігати і зворотний зв'язок. Більш тісні економічні відносини та зближення культур впливає і на міжрелігійну ситуацію в Україні. Перш за все, це відображається в необхідності

імплементатії вітчизняного законодавства європейським стандартам свободи совісті та прав людини. Хоча, згідно Звіту Єврокомісії «Україна 2023» загалом органи державної влади України забезпечують дотримання цих норм [1, ст. 42], вітчизняне законодавство потребує подальшого вдосконалення в питаннях налагодження міжрелігійного діалогу та посилення єдності суспільства.

З іншого боку, євроінтеграційні процеси передбачають адаптацію не лише правових та економічних стандартів, але й соціокультурних підходів. Європейські країни мають великий досвід в питаннях забезпечення релігійної толерантності, плюралізму та гармонійного співіснування різних релігійних традицій. Вивчення та імплементатія таких підходів – це необхідний крок для досягнення стабільності в українському суспільстві, де релігійні питання відіграють важливу роль у формуванні соціальної згуртованості.

Євроінтеграція також ставить нові виклики перед вітчизняними релігійними організаціями. Відбувається пошук нових форм взаємодії, що мають враховувати європейські цінності толерантності, релігійної свободи та прав людини. Цей процес може як посилити міжрелігійну співпрацю, так і спровокувати нові форми напруженості, зважаючи на історичні, політичні та культурні особливості країни. Дослідження впливу євроінтеграційних процесів на міжрелігійні відносини дозволить виявити, які фактори сприяють гармонізації релігійного середовища, а які, навпаки, можуть стати джерелом конфліктів.

При цьому важливо враховувати актуальні зміни в релігійній сфері України, зокрема надання томосу про автокефалію Православній церкві України у 2019 році та ухвалення законопроекту №8371 у 2024 році. Вони є значимими кроками на шляху до зміцнення національної свідомості та незалежності українських релігійних інституцій. Ці процеси відображають прагнення України інтегруватися до європейського співтовариства, де релігійна автономія і свобода віровизнання є основоположними цінностями. В той же час, щоб повною мірою відповідати європейським стандартам, національне законодавство повинно враховувати не лише питання безпеки, але й вимоги щодо захисту прав людини та забезпечення релігійної свободи для всіх конфесій, задля покращення соціальної стабільності та підвищення рівня згуртованості суспільства.

Резюмуючи вищесказане, тенденції до зближення з європейським соціально-культурним та політичним середовищем проглядаються на території України ще з часів середньовіччя. В роки незалежності євроінтеграційні процеси посилились, зокрема після початку російського вторгнення. При цьому міжрелігійні відносини безпосередньо впливають як на суспільні настрої, так і на формування ставлення людей до євроінтеграційних процесів. Релігійні організації часто виступають як моральні авторитети, що можуть підтримувати або, навпаки, стримувати

інтеграцію України в європейський простір. З іншої сторони, процес уніфікації вітчизняного законодавства до європейських норм потребує внесення певних змін і в нормативно-правові акти, пов'язані із свободою совісті. Окрім того, багатий європейський досвід дозволить налагодити міжрелігійний діалог з метою зниження соціальної напруженості та досягнення стабільності і взаєморозуміння в суспільстві.

Література:

1. Commission Staff Working Document. Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement Policy. Brussels: 2023. 152 с.

2. Геополітичні орієнтації населення і безпека України: За даними соціологів. Київ: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2009. С. 41–45.

3. Несправа М.В. Вплив релігійних чинників на євроінтеграцію. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. № 2 (17). С. 162–167.

4. Несправа М.В. Релігійний фактор та його вплив на євроінтеграційні процеси в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 12. С. 140–145.

5. Оцінка громадянами зовнішньої політики влади, ефективності міжнародної підтримки та впливу зовнішньополітичних чинників на Україну (січень 2024 р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-zovnishnoi-polityky-vlady-efektyvnosti-mizhnarodnoi-pidtrymky-ta-vplyvu-zovnishnopolitychnykh-chynnykiv-na-ukrainu-sichen-2024r> (дата звернення: 17.10.2024).

6. Українська православна церква (ПЦУ). Офіційний сайт. URL: <https://patriarchia.org.ua/istoriya/> (дата звернення: 17.10.2024).